

El paisatge: ahir i avui

per Miriam Otegui

La història de la pintura ha estat sempre una lluita entre dos vertents: la representació fidel de la realitat sensible i l'expressió d'altres valors abstractes de la persona. Es podria deduir d'això que, en el moment que apareix la fotografia, el primer vertent abans anomenat hauria tendit a desaparèixer. Però la realitat no és tan simple ni tan senzilla. Una mostra ben clara d'aquest fet és el munt d'obres de retrats, bodegons i paisatges que envaeixen actualment el món de l'art. No parlo de retrats de Van Gogh, per al qual la semblança havia de ser més interior que física; ni de bodegons de Morandi que afegeixen a l'obra la intimitat de la pròpia llar, com representació d'ell mateix; ni de paisatges de Kiefer que són més aviat una revalorització del seu gest personal. Estic parlant sobretot d'aquestes obres que únicament es basen en un intent d'apropar-se amb la major exactitud possible als aspectes sensibles, visuals del que ens envolta.

Si fem un recorregut per la història del paisatgisme, ens adonarem que aquest, com a gènere admès no tan sols per les Acadèmies sinó també pel públic en general, no apareix fins al segle XIX. ¿Es pot pensar que els pintors de paisatge pretenien alguna cosa diferent que entrar a formar part del món de la pintura tal i com s'entenia llavors? ¿Es pot pensar que pretenien canviar el concepte d'art? L'única resposta imaginable és un no rotund. El paisatge no era més que un nou tema nascut de la natura i la vida, per continuar parlant, sentint i expressant les mateixes idees i inquietuds que fins al moment havien mogut els artistes; per seguir provocant i despertant el món íntim de cada pintor i cada observador.

Si algú imagina Turner o Friederich únicament preocupats pel color d'uns núvols o de l'alba o d'uns penya-segats, és que no ha vist Turner ni ha vist Friederich. Qui no entengui que les seves obres són no tan sols una traducció en línia i color de tota una filosofia romàntica sinó fins i tot, en el pla de més fidel representació de la realitat sensible, una mirada a la intensitat de la tempesta, *el desconcert* per començar un nou dia o *el respecte i passió* davant de la immensitat del mar i la profunditat d'uns penya-segats; qui no entengui que la seva mirada es dirigeix únicament cap a les idees i cap al que d'abstracte tenen aquestes, és que no ha volgut veure ni Turner ni Friederich i no ha volgut entendre que els seus temes no són -de la mateixa manera que els altres gèneres per als seus coetanis- més que un

Turner, "Sunset on the Grand Canal of Venice", 1825

mitjà sobre el qual projectar i a través del qual transmetre tots els seus pensaments.

Malgrat la diferent formació i les diferents arrels, podríem agafar l'art oriental com exemple per entendre el paisatge. Quasi bé m'atreviria a dir que una cosa no existeix sense l'altra. Salvant les distàncies que es referirien a la intensitat amb la qual la natura participa com a símbol de les filosofies orientals -i d'aquí que sigui un mitjà idoni per a representar idees-, podríem dir que el sentit de les seves pintures i dibuixos no s'allunya massa dels pintors del mateix gènere a occident. Tots veuen en el paisatge alguna cosa més que arbres, aigua o camins. Veuen por o atracció, caos o harmonia, incertesa o calma.

Segurament algú dirà que tot això es va acabar i anomenarà com grans paisatgistes els impressionistes, sense tenir igualment en compte que l'Impressionisme no era un moviment preocupat solament pel "paisatge", sinó més exactament per la "llum", per la fugacitat dels seus canvis i, en una paraula, pel pas del temps, per no fer menció dels seus contactes amb els pensadors de la seva època.

El segle XX i l'aparició de les Avantguardes suposa un canvi brusc en el desenvolupament de l'art, pel desig, la major part de les vegades, de ruptura amb la tradició i amb el que és immediatament anterior, al mateix temps que es produeix un intent d'arribar a més públic i per tant, d'ampliar un "mercat" que començava a organitzar-se amb un sentit menys idealis-

ta i més amb els peus a terra. Són potser aquests canvis els que aconseguen que, per una banda, desapareguin alguns gèneres clàssics que ja ni la societat ni els mateixos artistes comprenien i que per una altra, comencin a aflorar-ne d'altres -alguns dels quals hem comentat abans- com: el paisatge, el retrat, el bodegó i la pintura abstracta i fins i tot alguns medis com el gravat, la fotocòpia, l'ordinador... Però precisament per arribar a més públic algunes d'aquestes obres evolucionen cap una trivialització i una pèrdua del seu veritable sentit, així com el perdria la "Teoria de la Relativitat" d'Einstein explicada a un profà en la matèria.

I així les coses, els retrats, moltes vegades, pretenen substituir la fotografia, els bodegons suplantar les velles eines del camp i de la cuina que antigament penjaven a les parets dels menjadors i els paisatges recuperar molt superficialment els grans decorats de les pel·lícules de Hollywood de la més enyorada època.

El greu problema d'aquestes pintures no és que siguin com són, és que tinguin pretensions de ser obres d'art sense admetre que han deixat pel camí el significat d'aquest i tenen altres raons de ser. Lluiten perquè siguin reconegudes dins el camp de la decoració i l'artesanía i els "bons oficis" i no continuïn embrutant el món de l'art que ja, fins i tot per a molts aficionats, és tan confós i queda, des de fa temps, tan amagat.

